

NARRID ÕUKONNAS: Muusikaajakirjanik **Kristel Kossar** ja ooperidiletant **Juku-Kalle Raid** räägivad Eesti ooperi kuninga **Neeme Kuningaga** – nii tema uuest lavastusest “Mees Lamanchast”, kui ka kõigest muust.

Klounid kiusavad Kuningat

Sul olid ees suured sussid, viimati etendati “Meest Lamanchast” Estonias 1970, kus peaosa tegi Georg Ots. Kas pidid sussi sisse ka kõvasti takku toppima, et need jalast ära ei kukuks?

Ma ei tea sellest lavastusest rohkem, kui olen näinud fotosid ja filmikatkendeid ning kuulnud kolleegide selgest aeg-ajalt rääkimas. 1970-nda aasta etenduse Aldonza on praegu näitejuht minu lavastuse juures – **Helgi Sallo**. Ei, mul ei ole toleaege etenduse ees mingit aukartust ning ma ei karda kui neid võrdlema hakatakse. Nagu igatühel on oma Dulcinea, nii on ka igal ajal oma “La Mancha”. Kui mul oleks paaniline hirm või tohutu aukartus selle materjali ees või kui ma kardaksin end narriks teha, siis istuksin ma kodus ja kirjutaksin anonüümseid netikommentaare.

Libreto tõlkis Peeter Volkonski. Volk on teada-tuntud kui väga omanäoline ja kiiksuga tegelane. Kuidas Peetri tööd kommenteerid?
Peeter on tundliku teatri- ja keelenärviga tüüp, ise ka donkihhotlik kuju nii elus kui laval. Palusin uue tõlke Volgilt kõigutamatus usus, et just tema on võimeline selle värskeks ja ajakohaseks tegema. Ja see õnnestus tal briljantselt. Muuseas, meil on Volgiga koostöös heliloojat ootamas ka üks originaal-libreto “Vereuss”, mis räägib doonoritest ja vampiiridest ning nende omavahelistest suhetest.

“Mees...” räägib idealistist. Kui palju sa tänases maailmas idealismi näed?

Ligi poole sajandiga, mil see tükk on lavalaudadel püsinud, on muut-

Oleneb teosest, trupi võimekusest, lava võimalustest ja kümnetest muudest asjaoludest. Ooperit ei peagi ilmitingimata lavastama, võib teha kontsertettekande. Siis jookseb lavastus iga kuulaja peas ning kindlasti on need lavastused sageli võimsamad, nutikamad ja pöörasemad kui nad on ooperietendusel. Olen sageli üsna nõutu, kui lavastusest ja lavastamisest räägitakse. Mul on tunne, et selle all peetakse silmas mingi enesimetlejäst võimuka tüübi näpunäiteid proovides, et kust tulla, kuhu minna, millal istuda ja astuda, sosistada või röökida, kuidas nuga kerre lüüa või puumõõkadega vehelda. Kurv on lugeda arvustusi, kus kiidetakse solistide varjunditerikast vokaalooritust, head näitemängu ning suurepärast karakteriloomet; efektset ja leidlikku lavakujundust, stiilseid kostüüme, lummutavat valgusrežiid, kuid lavastuse kohta nipsatakse üleolevalt, et see oli kehv. Lavastamine algab juba teose, kujundajate ja esitajate valimisega, sellele järgneb tohutu eeltöö loometoimkonnaga kujunditele vormi leidmisel. Töö proovisaalides on selle kõige vormistamine. Lavastaja on ka kogu tööprotsessi juht ja planeerija, kellele tulevad kasuks ka pedagoogi- ja psühholoogivõimed. Tihti tuleb kehastuda ka lasteaednikuks, pihiisaks, politseinikuks, juristik, arstiks jne.

Kuidas panna toime geniaalne ooperilavastus?

Kui ma tean, mida peetakse silmas mõistete lavastus, geniaalsus ja ooper all, siis oskaksin ehk mingi segase vastuse anda. Aga täpne vastus sellele küsimusele on muidugi 41. Viitan

Kui sa võtaksid kokku mõiste “Estonia”, siis mis esmalt pähe tuleb?

Esmalt tuleb pähe muidugi minu koduteater. Aga võpatan ja ajan kõrvad kikki iga kord, kui kuulen või loen sõna “Estonia”. Mõnikord peetakse aga silmas hoopis klaverit, kaevandust, kolhoosi, sanatooriumi, seltsi, vormeliatot, laeva või riiki. “Estonia” Teater on juba üle 35 aasta mulle nagu vastupandamatu, kuid tujukas armuke, kes on mulle palju lapsi sünnitanud. Ma

hoolin temast, jälgin tema toimetulekut ning hoian meie ühiseid lapsi, minu lavastusi.

Su uus lavastus “Mees La Manchast” – on see puhas romantika?

Tegelikult on see puhas filosoofia, mida esitatakse muusikalivormis. Lisaks õrnale romantikale on laval pateetilist kõrgdraamat ja tõsist tragöödiat, aga ka sürri, groteski, jämekoomikat ja palagani. Kõike, millest meie elu koosneb.

seks tegema. Ja see õnnestus tal briljantselt. Muuseas, meil on Volgiga koostöös heliloojat ootamas ka üks originaal-libreto “Vereuss”, mis räägib doonoritest ja vampiiridest ning nende omavahelistest suhetest.

“Mees...” räägib idealistist. Kui palju sa tänases maailmas idealismi näed?

Ligi poole sajandiga, mil see tükk on lavalaudadel püsinud, on muutunud suhtumine ideaalidesse (kui neid mõnel üldse on) ning teistsugused on ka nende poole püüdlemise võtted. Poeete ja dissidente topitakse hullumajja ning vanglasse ju igal ajal, see oli nii enne ja on ka pärast inkivitsiooni, on ka tänases maailmas. Mõni kipub sinna ise, mõni vaikib või siis kehtestab enesetsensuuri. Võimuveskitele on mugavam, kui vaimu piike silmapiiril pole. Olen veendunud, et ka tänases maailmas on idealism ja donkihhotid täiesti olemas ning, vabalt Wassermannit tsiteerides, ilmselt ei jõua me ideaalsuseni iialgi, kuid meil peab olema siht, eesmärk ja vajadus sinna jõuda. Oluline on teekond teostamatu unistuse (“Impossible Dream”) suunas.

Küünikud, egoistid, inimpõlgurid ja lollakad ei saa sellest aru ning küllap ei tule nad ka seda etendust vaatama. Pole vajagi, olgu vaatesaalis kogudus, kellele idealistlikud väärtused on olulised. Usun, et neid inimesi pole sugugi vähe.

Estoniast on läinud suurepäraseid artiste, maailmanimesid. Kas olete pealavastajana mõnikord teinud ka otsuse, mida olete hiljem kahetsenud?

Ei kahetse. Sooviksin huviga sirvida nimekirja Estoniast lahkunud suurepära-artistidest, maailmanimedest.

Mil määral üldse vajab ooper lavastamist?

pedagoogi- ja psühholoogivõimed. Tihti tuleb kehastuda ka lasteaednikuks, pihisaks, politseinikuks, juristiks, arstiks jne.

Kuidas panna toime geniaalne ooperilavastus?

Kui ma tean, mida peetakse silmas mõistete lavastus, geniaalsus ja ooper all, siis oskaksin ehk mingi segase vastuse anda. Aga täpne vastus sellele küsimusele on muidugi 41. Viitan legendile, mille kohaselt olla superkompuuterile esitatud küsimus: mis on elu mõte? Kõvaketas olla mitu päeva ragistanud ning andnud siis vastuse: 42. (Raamatust Douglas Adams – Hitchhiker’s guide to the galaxy – toim).

Keda ja miks peate teie geniaalseks ooperilavastajaks?

Juba jälle! Aga olgu: see on Don Quijote. Ta näeb, mida teised ei näe.

Missugune eesti ja eestlaste lugu, peale “Puhastuse” väärriks ooperriks saamist?

Rehepapp, Kuulsuse narrid, Vigased pruudid, Rahvusvaheline mees, Neljakuningapäev, paljud Mati Undi teosed jne.

Kui teil tuleks Estonia lavale seada lavalugu “Neeme Kuningas”, siis missugune see olema peaks – millises žanris, kes looks muusika, missugune oleks libreto?

See oleks lugu ühest mehest, kes peab ennast kuningaks ning kujutab ette, et tema utoopiline, idealistlik, harmooniline ja kaunis kuningriik, kogu tema maailm asub ühel turvalisel saarel, kaugel ja kaitstud kurjusest ja rumalusest. Umbes nagu Väike Prints. Siis aga selgub, et see polegi saar, see on rohkem nagu poolsaare moodi saar ehk neem. Ta pole niisiis Saare Kuningas vaid Neeme Kuningas, kes peab hakkama oma kuningriiki kaitsma. See oleks kindlasti tantsuetendus. ■